

Sygn. akt I ACa 606/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 czerwca 2015 r.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Tadeusz Nowakowski

Sędziowie: SSA Adam Jewgraf

SSO del. Krzysztof Rudnicki (spr.)

Protokolant: Beata Grzybowska

po rozpoznaniu w dniu 30 czerwca 2015 r. we Wrocławiu na rozprawie

sprawy z powództwa **T. T.**

przeciwko **A. S. i B. K.**

o ochronę dóbr osobistych i zapłatę

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Świdnicy

z dnia 5 grudnia 2014 r. sygn. akt I C 1047/13

- 1. oddala apelację;**
- 2. zasądza od powódki na rzecz pozwanej A. S. 720 zł kosztów postępowania apelacyjnego;**
- 3. zasądza od powódki na rzecz pozwanego B. K. 720 zł kosztów postępowania apelacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 5 grudnia 2014 r., I C 1047/13, Sąd Okręgowy w Świdnicy oddalił powództwo wniesione przez T. T. przeciwko A. S.

i B. K. o ochronę dóbr osobistych i zapłatę oraz zasądził od powódki na rzecz pozwanych po 617 zł kosztów procesu.

Sąd Okręgowy poczynił następujące ustalenia faktyczne.

Pozwany B. K. jest zarządcą cmentarza w Ś. od 1983 r.

S. B. zmarł 12.07.2009 r. i został pochowany w miejscu,

w którym wcześniej pochowany był S. Ł., który zmarł 24.06.1968 r. Natomiast S. S. zmarł 08.01.2010 r. i został pochowany w miejscu,

w którym wcześniej pochowana była M. Ł., która zmarła 09.01.1988 r. Zarówno S. B., jak i S. S., zostali pochowani dokładnie

w tych samych grobach o wymiarach, w których pochowani byli wcześniej

S. i M. Ł.. Odległość między grobem M. Ł. a grobem

J. D. wynosiła wówczas 128 cm i nie pozwalała na wykorzystanie tego miejsca na inny grób. W miejscu tym nigdy nie było grobu, nikt w tym miejscu nie był wcześniej pochowany z uwagi na zbyt małą przestrzeń między tymi grobami. Poprzedni zarządca pozostawił za mało miejsca na grób dla najbliższych powódki. Odległości między grobami na cmentarzu są zróżnicowane.

W dniu 21.03.1970 r. zmarł ojciec powódki J. D.. W dniu 15.01.1997 r. W. D. (1) uiściła 180 zł tytułem opłaty za ponowną rezerwację miejsca obok grobu jej męża. Opłata ta powinna być uiszczona w 1990 r. Pozwany miał świadomość tego, że wolne miejsce było nieodpowiednie na dalszą jego rezerwację. Wcześniej, tzn. od daty śmierci J. D., nie było żadnej informacji o tym, że miejsce to jest zarezerwowane.

W dniu 11.01.2010 r. pozwana A. S. zapłaciła pozwanemu B. K. prowadzącemu Zakład Usług (...) kwotę 8.700,17 zł za pochowanie jej męża S. S..

Za wykonany nagrobek pozwana A. S. zapłaciła A. Z. (1) 8.200 zł. Przy montażu nagrobka A. Z. (1) nie demontował ławki ani jej nie przesunął. Nagrobek pozwanej A. S. ma standardowe wymiary, tzn. 130 cm szerokości i 250 cm długości. W dniu 12.05.2010 r. pozwana A. S. zapłaciła pozwanemu B. K. 192,60 zł za postawienie nagrobka S. S.. Nagrobki S. S.

i S. B. zostały ustawione w granicach wcześniejszych grobów S. i M. Ł. i ich ustawienie nie odbyło się kosztem miejsca zarezerwowanego na miejsce dla powódki.

W dniu 28.05.2010 r. S. T. uiścił 267,50 zł tytułem opłaty za rezerwację miejsca po lewej stronie od grobu J. D..

Mąż powódki S. T. w piśmie z dnia 31.05.2010 r. złożył skargę do Burmistrza Miasta Ś. na działalność zarządcy cmentarza komunalnego.

W piśmie tym małżonek powódki podał, że pozwana wybudowała nagrobek o szerokości 1,7 m, dokonując zawłaszczenia części gruntu przynależnego do zarezerwowanej przez powódkę kwatery. Wskazał, że pozostał jedynie pas gruntu o szerokości 1,17 m, licząc od krawędzi pomnika S. S. do grobu J. D.. Mąż powódki domagał się wyjaśnienia tej sprawy i ustalenia warunków nabycia przez pozwaną kwatery grobu ziemnego oraz powodów jakie zadecydowały o zajęciu przez nią przejść pomiędzy grobami oraz kto na powyższe wyraził zgodę i w przypadku stwierdzenia bezprawności powyższych działań o podjęcie czynności zmierzających do ich usunięcia.

Pozwany B. K. w piśmie do Urzędu Miejskiego w Ś. podał, że przeprowadził rozmowę z A. S. i ustalił, że listwa granitowa z prawej strony grobu zostanie usunięta. Jednocześnie zarządca podał, że odległość grobów między 4 i 5 wynosi 1,6 m (przekroczenie o 10 cm), między grobami Z. B. i S. S. wynosi 1,5 m, zaś między grobem S. S. i miejscem zarezerwowanym przez S. T. brakuje 40 cm do wymiaru 1,5 m w osi wliczając listwę granitową, która zostanie usunięta. Zmarli: Z. B. i S. S. zostali pochowani na miejscach osób zmarłych w 1968 r. i 1988 r., którzy w 2009 r. zostali ekshumowani do W.. Zarządca podał, że brakująca odległość między grobami powstała w 1970 r. w chwili pochowania J. D..

Pozwana A. S. pismem z dnia 28.06.2010 r. została wezwana przez pełnomocnika S. T. do przywrócenia stanu posiadania kwatery zarezerwowanej przez niego od 1970 r. na grób ziemny. S. T. zarzucał pozwanej, że postawiony nagrobek ma wymiary 1,7 m szerokości i 2,9 m długości, gdy tymczasem zarezerwowała ona kwaterę o wymiarach metra szerokości i dwóch metrów długości. Nastąpiło to kosztem zarezerwowanej przez S. T. kwatery grobu ziemnego i kosztem likwidacji przejścia pomiędzy grobami. Zarzucał pozwanej, że miała pełną świadomość bezprawności swych działań. Ponadto zarzucał jej, że usunęła tabliczkę informującą o rezerwacji miejsca i że przesunęła ławkę. Wezwał pozwaną do dostosowania wymiarów nagrobka do gabarytów otrzymanej kwatery w terminie do dnia 31.07.2010 r. W odpowiedzi na powyższe wezwanie pozwana oświadczyła, że opisany w wezwaniu stan rzeczy nie jest zgodny ze stanem jaki miał miejsce faktycznie i dołączyła pismo jakie wysłała do

Burmistrza Miasta Ś. z dnia 05.07.2010 r. W piśmie do pełnomocnika S. T. pozwana podała, że szerokość pomnika wynosi 130 cm, zaś szerokość opaski granitowej po obu stronach pomnikach wynosi 20 cm. Opaska stanowi utwardzone przejście pomiędzy grobami.

Burmistrz Miasta Ś. w piśmie z dnia 30.06.2010 r. zawiadomił S. T., że jego skarga złożona w dniu 02.06.2010 r. została uznana za bezzasadną. W toku postępowania wyjaśniającego zarządca cmentarza wyjaśnił, że nieprawidłowa lokalizacja grobów w sąsiedztwie grobu J. D. powstała w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku i nie została zawiniona

przez obecnego zarządcę cmentarza komunalnego B. K.. Aktualnie nie jest możliwe ustalenie winnego takiego usytuowania grobów w tym

obszarze cmentarza. Nieprawidłowe usytuowanie grobów zlokalizowanych obok grobu J. D. może mieć w przyszłości wpływ na łatwość

korzystania z zarezerwowanego i opłaconego miejsca, jednak nie uniemożliwi

w przyszłości dokonania tam pochówku. Ponadto zarządca zobowiązał

A. S. odpowiedzialną za zajęcie części zarezerwowanego miejsca do pilnego usunięcia spornej listwy okalającej nagrobek, co znacznie zwiększy zarezerwowaną przestrzeń.

Pozwana w piśmie do Burmistrza Miasta Ś. z 05.07.2010 r. podała, że w dniu śmierci jej męża, tj. 08.01.2010 r., zgłosiła się do Zakładu Usług (...) B. K. w celu przeprowadzenia wszelkich niezbędnych formalności związanych z pochówkiem. Pozwana podała,

że nie było wówczas żadnej tabliczki informującej o tym, że puste miejsce obok wskazanego miejsca na pochówek jej męża jest miejscem zarezerwowanym. Podała również, że zarządca nie zgłaszał żadnych zastrzeżeń co do formy i wielkości pomnika. O fakcie rezerwacji miejsca dowiedziała się dopiero, gdy posadziła tuje. Wówczas po interwencji S. T. u zarządcy tuje zostały wykopane. Pozwana podała również, że nie przesuwiała ławki ustawionej przez S. T.. Pozwana została poinformowana przez zarządcę, że może wykonać opaskę granitową wokół pomnika, która stanowić miała utwardzone przejście pomiędzy grobem Z. B. oraz mającym powstać grobem na zarezerwowanym miejscu przez S. T. od strony grobu J. D.. Zarządca wskazał jej, że opaskę może wykonać do istniejącej ławki, która stanowi granicę miejsca zarezerwowanego przez S. T.. Po wykonaniu tej opaski zarządca nie zgłaszał żadnych zastrzeżeń co do sposobu jej wykonania.

Pozwana podała, że na skutek kolejnej interwencji S. T., zarządca poinformował ją, że opaska musi zostać zdemonstrowana całkowicie od strony grobu J. D.. Pozwana zaproponowała zmniejszenie tej opaski o 10 cm, tj. o połowę wskazując, że zapewnione zostanie przejście między grobami.

S. T. w piśmie do Burmistrza Miasta Ś. z dnia 12.07.2010 r. stwierdził, że udzielona mu odpowiedź na jego skargę oparta

została wyłącznie na niezgodnych z prawdą twierdzeniach zarządcy cmentarza

bez jakiegokolwiek sprawdzenia faktów. Zdaniem męża powódki pozbawione jakichkolwiek podstaw jest twierdzenie zarządcy, że już w 1970 r. miejsce zarezerwowane na grób było mniejsze niż wymagane 1 m na 2 m. Mąż powódki utrzymywał, że pomnik pozwanej o wymiarach 1,7 m na 2,9 m przekroczył wyznaczone granice. Pomnik został postawiony kosztem przejść między grobami, które nie mogą być zabudowywane oraz kosztem miejsca zarezerwowanego

przez rodzinę powódki. Mąż powódki twierdził, że grób rodziny B. również przekracza dozwolone wymiary. Wskazał, że rozbudowa była możliwa tylko

w kierunku zarezerwowanego przez rodzinę powódki miejsca i w ten sposób doszło do naruszenia granic przydzielonej mu kwatery. Mąż powódki zarzucał, że zarządca nie dopilnował swoich obowiązków i zezwolił na budowanie grobów większych,

co pozbawiło go możliwości wykorzystania zarezerwowanego miejsca na pochówek.

Burmistrz Miasta Ś. w piśmie do zarządcy cmentarza z dnia 16.07.2010 r. zobowiązał go do doprowadzenia stanu miejsc na cmentarzu komunalnym do stanu zgodnego z prawem w terminie do 31.07.2010 r.

W dniu 28.07.2010 r. A. T. (1) uiściła 642 zł tytułem opłaty za usługę pogrzebową związaną z pochówkiem W. D. (1). W. D. (1) została pochowana w grobie, w którym w 1970 r. został pochowany J. D..

Burmistrz Miasta Ś. w piśmie do S. T. z 13.08.2010 r. zaproponował mu polubowne rozwiązanie problemu poprzez usunięcie lub znaczne zmniejszenie spornej listwy okalającej nagrobek S. S., co znacznie zwiększy zarezerwowaną przestrzeń. W celu zrekompensowania zmniejszenia zarezerwowanej kwatery zarządca proponuje inne miejsce na cmentarzu pozwalające na umieszczenie na nim grobu ziemnego. Ponadto w piśmie z 24.09.2010 r. Burmistrz podał, że oczekiwania co do zmniejszenia nagrobka do wymiarów 1 m na 2 m dotyczą własności osoby trzeciej i nie mogą zostać zrealizowane przez Gminę Ś..

S. T. w pismach z dnia 25.08.2010 r. i z 05.10.2010 r. do Burmistrza Miasta Ś. oświadczył, że złożona mu propozycja polubownego załatwienia sprawy poprzez zaproponowanie mu innego miejsca na cmentarzu jest dla niego nie do zaakceptowania. S. T. zarzucał Burmistrzowi, że zobowiązał zarządcę do przywrócenia na cmentarzu stanu zgodnego z prawem, jednakże nie dołożył starań, aby to zobowiązanie zostało wykonane.

Propozycja pozwanego B. K., że wykona grobowiec w miejscu zarezerwowanym przez powódkę na 4 groby, została przez nią odrzucona.

Ustalając powyższy stan faktyczny Sąd Okręgowy oparł się w przeważającej mierze na dowodach z dokumentów dołączonych do akt sprawy i uzupełniająco z zeznań stron i z zeznań świadków. Zeznania świadków S. T.

i A. T. (2) nie wniosły do sprawy nic istotnego, ponad to, co wynika z pism S. T. dołączonych do sprawy. Natomiast zeznanie świadka

E. Ł. nie wniosło nic istotnego do sprawy.

Przy tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał, że powództwo należało oddalić.

Najistotniejszą kwestią sporną w niniejszej sprawie było ustalenie, czy pozwana A. S. samowolnie zajęła część zarezerwowanego przez powódkę miejsca przeznaczonego na grób, w którym w przyszłości mogłaby zostać pochowana powódka lub członkowie jej rodziny.

Drugą istotną kwestią w tej sprawie było ustalenie, czy pozwany B. K., będący zarządcą cmentarza, zezwolił pozwanej A. S. na postawienie ponadwymiarowego nagrobka, czym doprowadził do tego, że powódka pozbawiona została zarezerwowanego miejsca obok grobu J. D..

Powódka uważała, że powyższe działania pozwanych uniemożliwiły jej pochowanie jej matki W. D. (1) obok jej ojca J. D.. W efekcie W. D. (1) została pochowana w tym samym grobie co jej mąż J. D.. Powódka uważała, że została pozbawiona zarezerwowanego miejsca na grób, w którym w przyszłości mogłaby zostać pochowana. Z tego powodu wniosła o usunięcie skutków naruszenia jej dóbr osobistych, tj. prawa do grobu oraz prawa do sprawowania kultu osoby zmarłej.

W pierwszej kolejności wskazać należy, że źródłem prawa do grobu jest umowa cywilnoprawna zawarta pomiędzy zarządcą cmentarza a osobą uprawnioną. Umowa ta może być zawarta w dowolnej formie. Uprawnienia wynikające z uzyskania miejsca na cmentarzu, uiszczanie opłaty za korzystanie z takiego miejsca i wybudowanie grobu należy traktować jak swoisty stosunek cywilnoprawny. Grób może być przedmiotem określonych uprawnień, zarówno o charakterze majątkowym, jak i o charakterze wyłącznie osobistym. Pierwotnym źródłem tych uprawnień jest umowa, na mocy której zarząd cmentarza oddaje osobie zainteresowanej miejsce na grób.

Stosunki pomiędzy zarządcą cmentarza a osobami uprawnionymi do dysponowania miejscem w grobie są stosunkami cywilnoprawnymi (zob. uzasadnienie wyroku

Sądu Najwyższego z dnia 13.02.1979 r., I CR 25/79, OSNCP 1979, nr 10, poz. 195 oraz uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 07.12.1970 r., III CZP 75/70, OSNCP 1971, nr 7-8, poz. 127). Źródłem prawa do grobu jest umowa pomiędzy osobą nabywającą prawo do dysponowania grobem a zarządem cmentarza, określająca miejsce stanowiące grób, tzw. pole grzebalne, rodzaj grobu, osobę uprawnioną do pochowania zwłok oraz opłatę. Prawo do grobu przed pochowaniem w nim zwłok ma charakter majątkowy, a z chwilą pochowania zwłok staje się uprawnieniem o charakterze dobra osobistego, zawierającym także elementy majątkowe (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13.02.1979 r., I CR 25/79 oraz z dnia 04.06.1982 r., I CR 141/82, OSNC 1983, nr 2-3, poz. 41).

Stosunki prawne pomiędzy zarządem cmentarza a osobami uprawnionymi do pochowania zwłok mają charakter cywilnoprawny i charakteryzują się równorzędnością stron. Przyjęcie zwłok do pochowania, wybór miejsca przeznaczonego na grób oraz wybudowanie grobu są czynnościami opartymi na cywilnoprawnej umowie. Do istotnych postanowień umowy o pochowanie zwłok należy m. in. określenie miejsca pochówku, rodzaju grobu (ziemny czy murowany) i jego przeznaczenie.

Powódka dochodzi przed sądem ochrony dobra osobistego. Dobro to, określane zarówno w doktrynie jak i orzecznictwie, jako kult pamięci zmarłego, obejmuje zespół uprawnień o charakterze przede wszystkim osobistym i niemajątkowym wypływających ze sfery uczuć odnoszących się do osoby zmarłej, okazywania szacunku dla wspomnień i pamięci o niej, urządzenia pogrzebu oraz nagrobka i decydowania o jego wystroju, załatwiania spraw z zarządem cmentarza, ochronie przed naruszeniami, składania wieńców, palenia zniczy, decydowania lub współdecydowania o przeznaczeniu wolnych miejsc w grobie dla pochowania dalszych zmarłych. Jak akcentuje się w orzecznictwie Sądu Najwyższego, prawo do grobu ma dwojaki charakter – osobisty i majątkowy, przy czym elementom osobistym przypada zawsze rola wiodąca, bez względu na to, jaka jest wartość elementów majątkowych tego prawa i na czym one polegają (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 09.12.2011 r., III CSK 106/11; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 07.05.2009 r., IV CSK 513/08).

Uprawnienie do grobu lub do miejsca w grobie rodzinnym ma dwojaki charakter. Przede wszystkim jest to uprawnienie o charakterze dobra osobistego. Do dóbr osobistych człowieka należy zaliczyć jego prawo, aby jego zwłoki znalazły się w wybranym przez niego miejscu, w szczególności w grobie rodzinnym obok osób mu bliskich. Z drugiej strony uprawnienie do grobu zawiera także elementy o charakterze majątkowym. Zakup miejsca na cmentarzu i urządzenie grobu wymaga świadczeń finansowych, niekiedy bardzo znacznych (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13.02.1979 r., I CR 25/79). Prawo do pochowania w danym grobie, obok osób bliskich należy do dóbr osobistych korzystających z ochrony przewidzianej w art. 23 i 24 k.c. (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23.05.1982 r., IV CR 129/82). Prawo do pochowania w przyszłości własnych zwłok w wybranym przez siebie miejscu może zostać naruszone poprzez niedotrzymanie warunków umowy przez zarządcę cmentarza i pochowanie w ustalonym miejscu zwłok innej osoby (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 06.02.2008 r., II CSK 474/07).

Przesłankami odpowiedzialności przewidzianymi w przepisie art. 24 § 1 k.c., które muszą być spełnione łącznie, są: istnienie dobra osobistego, jego naruszenie lub zagrożenie naruszenia i bezprawność działania sprawcy. Rozpoznając sprawę w przedmiocie ochrony dóbr osobistych w pierwszej kolejności należy ustalić, czy doszło do naruszenia dobra osobistego, a dopiero w przypadku pozytywnej odpowiedzi ustalić, czy działanie pozwanego było bezprawne. Dowód, że dobro osobiste zostało zagrożone lub naruszone, ciąży na osobie poszukującej ochrony prawnej na podstawie art.

24 k.c. Natomiast na tym, kto podjął działanie zagrażające dobru osobistemu innej osoby lub naruszające to dobro, spoczywa ciężar dowodu, że nie było ono bezprawne.

Zdaniem Sądu Okręgowego, zebrany w sprawie materiał dowodowy nie pozwala na przyjęcie, że pozwani naruszyli dobra osobiste powódki. Jeżeli chodzi o działania pozwanej, to z ustaleń Sądu wynika, że decyzje odnośnie postawienia nagrobka S. S. podejmowała ona w porozumieniu z zarządcą cmentarza i za jego zgodą. Nic nie wskazuje również na to, by pozwana przesunęła ławkę ustawioną na miejscu zarezerwowanym przez S. T.. Nie można zatem zarzucić pozwanej, że jej działania były bezprawne. Natomiast jeżeli chodzi o działania pozwanego, to nawet jeżeli przyjąć, że zezwolił on na postawienie nieco większych nagrobków niż przewiduje to rozporządzenie, to odbyło się to kosztem odstępu między nimi, a nie kosztem zarezerwowanego miejsca powódki. Ponadto zwrócić uwagę należy na fakt, że miejsce, które zarezerwowała matka powódki, było wprawdzie miejscem wolnym, jednakże w tym miejscu nikt nie był wcześniej pochowany z uwagi na małą odległość dzielącą groby wynoszącą 128 cm. Sytuacja taka istniała już w dacie, gdy zmarł J. D., a więc w 1970 r. Wówczas zarządcą cmentarza był ktoś inny. Ponadto granitowa opaska wokół grobu S. S. o szerokości 20 cm nie jest elementem, który jest trwale związany z nagrobkiem (jest ułożona bezpośrednio na ziemi) i nie uniemożliwia usytuowanie innego nagrobka obok, gdyby tylko było odpowiednia ilość miejsca na jego postawienie. Opaska stanowi utwardzone przejście pomiędzy grobami i nie jest żadną przeszkodą ku temu, by postawić obok tej opaski nagrobek. Świadczy o tym fakt, że z lewej strony nagrobka S. S. znajduje się identyczna opaska i obok niej ustawiony jest nagrobek S. B.. Dodać również należy, że wbrew twierdzeniom powódki odstępy między grobami nie są jednakowe. Również szerokości pomników nie są jednakowe. Wynika to z fotografii dołączonych przez pozwaną do akt sprawy (k. 115-119). Dodać również należy, że powódka

nie została pozbawiona prawa do grobu, gdyż miała i ma możliwość ustawienia grobu rodzinnego, określonego w Rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 07.03.2008 r. w sprawie wymagań, jakie muszą spełniać cmentarze, groby i inne miejsca pochówku zwłok i szczątków (Dz. U. z 2008 r. Nr 48, poz. 284). Pozwany proponował jej takie rozwiązanie, jednakże powódka na to nie przystała.

Z wymienionych względów Sąd Okręgowy oddalił powództwo.

O kosztach procesu Sąd I instancji orzekł zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu z art. 98 k.p.c. Powódka została zobowiązana do zwrotu przeciwnikom kosztów zastępstwa procesowego w kwocie 600 zł ustalonych zgodnie z § 6 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.09.2002 r. oraz 17 zł opłaty skarbowej od pełnomocnictwa.

Od wyroku Sądu Okręgowego wniosła apelację powódka T. T..

Apelująca zarzuciła zaskarżonemu wyrokowi:

1. naruszenie prawa materialnego, a to przepisów:

a. art. 24 k.c. w zw. z art. 23 k.c. w zw. z art. 10 ustawy z dnia 31.01.1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych poprzez przyjęcie, że faktyczne pozbawienie powódki prawa do pochówku osób najbliższych dla powódki oraz jej samej w grobie ziemnym usytuowanym w bezpośredniej bliskości miejsca grobu ojca (a obecnie także matki) nie dowodzi naruszenia jej dóbr osobistych przez pozwanych,

b. art. 24 k.c. w zw. z art. 6 k.c. poprzez jego niewłaściwe nie zastosowanie,

c. art. 65 § 1 k.c. w zw. z art. 12 ustawy z dnia 31.01.1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych i § 6 ust. 3 i § 5 ust. 3 rozporządzenia z dnia 1972 r. wobec przyjęcia, iż mocą umowy zawartej z zarządcą cmentarza powódka dokonała rezerwacji miejsca na grób rodzinny, w sytuacji gdy umowa dotyczyła dwóch pojedynczych grobów,

d. art. 448 k.p.c. poprzez jego niewłaściwe niezastosowanie wobec błędnego przyjęcia, iż nie doszło do naruszenia dóbr osobistych powódki,

e. art. 5 k.c. albowiem odmowa przyznania powódce ochrony prawnej sankcjonuje pozbawienie jej prawa do grobu rozumianego jako prawo pochowania w przyszłości własnych zwłok lub zwłok osób najbliższych w wybranym miejscu, w szczególności w bezpośrednim sąsiedztwie grobu bliskich osób,

f. § 14 w zw. z § 10 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 07.03.2008 r. w zw. z art. 12 ustawy z dnia 31.01.1959 roku o cmentarzach

i chowaniu zmarłych poprzez ich błędną wykładnię wobec przyjęcia, iż przepisy te nie przewidują ściśle określonych wymiarów nagrobków;

2. naruszenie przepisów postępowania mające wpływ na treść wyroku, a to:

a. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów

i dokonanie tej oceny w sposób dowolny, nielogiczny, nieobiektywny, z naruszeniem zasady bezstronnego, racjonalnego i wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego jako całości; braku wnikliwej i rzetelnej analizy wszystkich zebranych

w sprawie dowodów i ich oceny we wzajemnym powiązaniu ze sobą; niezasadnym uznaniu za nieprzydatne dla rozstrzygnięcia sprawy dowodów w postaci zeznań świadków E. Ł., A. T. (2) i S. T. i ich pominięciu; uznaniu za wiarygodne zeznań pozwanych oraz świadków P. S.

i A. Z.; oparciu rozstrzygnięcia wyłącznie na ocenie zeznaniach pozwanych i wybranych dokumentach, bez poddania wszystkich przeprowadzonych w sprawie dowodów pogłębionej i krytycznej analizie, co skutkowało bezzasadnym przyjęciem, że pozwani nie naruszyli dóbr osobistych powódki,

b. art. 217 k.p.c. i art. 236 k.p.c. wobec braku wypowiedzenia się w kwestii zawnioskowanych przez powódkę dowodów z fotografii nagrobków znajdujących się po lewej stronie od grobu J. D. (i obecnie W. D. (1)) wraz z pomiarem, wydruków z wyszukiwarki (...) wskazujących

na daty zgonu osób pochowanych w sektorze (...) rząd (...), po lewej stronie od grobu J. D. (i obecnie W. D. (1)); fotografii planu

cmentarza komunalnego w Ś. (stanowiących załączniki do pisma z dnia 21.11.2014 r.), wydruków z wyszukiwarki (...) wskazujących stary nagrobek na grobie J. D. oraz obrazujących wygląd grobów murowanych urządzonych na miejscu grobów ziemnych, w których do kwietnia 2009 r. złożone były zwłoki M. Ł. i S. Ł. (załączniki do pisma procesowego powódki z dnia 30.10.2014 r.),

c. art. 328 § 2 k.p.c. wskutek braku należytego uzasadnienia przez Sąd Okręgowy swojego stanowiska, z pominięciem wymogów, jakim odpowiadać winno uzasadnienie wyroku, w szczególności wobec braku jakiegokolwiek oceny dowodów przeprowadzonych w sprawie, które legły u podstaw dokonanych przez Sąd ustaleń faktycznych, mających wpływ na treść wyroku;

3. błąd w ustaleniach faktycznych mający wpływ na treść zaskarżonego wyroku, polegający na przyjęciu, że:

a. S. B. i S. S. zostali pochowani dokładnie w tych

samych grobach, o takich samych wymiarach, w których pochowani byli

S. i M. Ł., w sytuacji gdy S. i M. Ł. byli pochowani

w grobach ziemnych, zaś po ekshumacji tych grobów w 2009 r. zarządca

cmentarza urządził na ich miejscu groby murowane, których wymiary są większe niż grobu ziemnego,

b. odległość pomiędzy grobem M. Ł. a grobem J. D.

wynosiła 128 cm, w sytuacji gdy odległość ta była nie mniejsza niż 150 cm

(pozwany zarządca przyznał, że wynosiła ona według stanu na marzec 2009 r. nie mniej niż 150 cm),

c. pomiędzy grobem M. Ł. a grobem J. D. nikt nie był wcześniej pochowany z uwagi na zbyt małą przestrzeń między tymi grobami, w sytuacji gdy miejsce to od 1970 r. było miejscem rezerwacji na grób ziemny i do dnia śmierci matki powódki, co miało miejsce w dniu 23.07.2010 r., nie zachodziła potrzeba urządzenia na tym miejscu miejsca pochówku osób bliskich powódki w grobie ziemnym,

d. poprzedni zarządca pozostawił zbyt mało miejsca na grób dla najbliższych powódki, w sytuacji, gdy w chwili rezerwacji tego miejsca w 1970 r. miejsce to nadawało się na urządzenie na nim grobu ziemnego, a dopiero wskutek zaniedbań pozwanego w zakresie wykonywanego przez niego nadzoru utraciło taki charakter,

e. wcześniej, tzn. od daty śmierci J. D., nie było żadnej informacji, że miejsce to jest zarezerwowane, w sytuacji gdy miejsce to było oznakowane tabliczką „miejsce zarezerwowane”, jest oznaczone na planie cmentarza komunalnego w Ś. znajdującym się przy wejściu głównym na cmentarz jako miejsce rezerwacji, a pozwany zarządca, przyjmując opłatę prolongacyjną dwukrotnie dokonywał przedłużenia rezerwacji tego miejsca – na okres od 1990 r. do 2010 r. i na okres od 2010 r. do 2030 r.,

f. przy montażu nagrobka na grobie S. S. wykonujący opaskę granitową nie demontował ani nie przesunął ławki posadowionej przez powódkę na miejscu rezerwacji, w sytuacji gdy bez demontażu i przesunięcia tej ławki nie było możliwości zamontowania nagrobka na grobie S. S.,

g. nagrobek S. S. ma wymiary: szerokość 1,30 m i długość 2,5 m i że są to wymiary standardowe, w sytuacji gdy nagrobek ten ma wymiary: szerokość 1,70 m, długość 2,50 m, a powinien mieć wymiary nie przekraczające powierzchni grobu, tj. szerokość 1,00 m i długość 2,00 m,

h. nagrobki S. B. i S. S. zostały ustawione w granicach wcześniejszych grobów S. Ł. i M. Ł. i ich postawienie nie odbyło się kosztem miejsca zarezerwowanego przez powódkę na grób ziemny, w sytuacji gdy na grobach tych osób stał jeden nieduży nagrobek o standardowych wymiarach, a po ekshumacji tych grobów powstały dwa grobowce murowane, na których posadowiono pomniki o wymiarach w szerokości 120 cm i 170 cm, które wymiarami przekraczają powierzchnię grobów, które według twierdzeń zarządcy mają mieć wymiary: szerokość 1,00 m i długość 2,00 m.

Powódka wniosła o:

I. zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa poprzez:

1. nakazanie pozwanej A. S., aby w terminie jednego miesiąca od daty uprawomocnienia się wyroku dokonała na swój koszt zmniejszenia nagrobka na grobie S. S. do wymiarów: szerokość 1,00 m i długość 2,00 m, a na wypadek nie wykonania przez pozwaną powyższego obowiązku przez pozwaną upoważnienie powódki T. T. do zmniejszenia nagrobka na grobie S. S. do wymiarów: szerokość 1,00 m i długość 2,00 m na koszt pozwanej A. S.,

2. zasądzenie od pozwanej A. S. na rzecz powódki T. T. kwoty 5.000 zł tytułem zadośćuczynienia z ustawowymi odsetkami od dnia 27.05.2010 r. do dnia zapłaty,

3. nakazanie pozwanemu B. K. przywrócenia w terminie jednego miesiąca od daty uprawomocnienia się wyroku przywrócenia stanu poprzedniego sprzed wybudowania grobu murowanego w miejscu ekshumowanego grobu ziemnego poprzez rozebranie grobu murowanego w miejscu pochówku na cmentarzu komunalnym w Ś. S. S. i urządzenie

w tym miejscu grobu ziemnego pojedynczego oraz dopełnienia wszelkich czynności niezbędnych do osiągnięcia tego celu,

4. zasądzenie od pozwanego B. K. na rzecz powódki

T. T. kwoty 5.000 zł tytułem zadośćuczynienia z ustawowymi odsetkami od dnia 27.05.2010 r. do dnia zapłaty;

II. zasądzenie od pozwanych na rzecz powódki kosztów postępowania za I i II instancję według norm przepisanych;

ewentualnie o:

III. uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego jej rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach dotychczasowego postępowania Sądowi I instancji.

W odpowiedzi na apelację pozwana A. S. wniosła o oddalenie apelacji i zasądzenie od powódki kosztów postępowania apelacyjnego.

W odpowiedzi na apelację pozwany B. K. wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie od powódki kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Sąd Okręgowy przeprowadził postępowanie dowodowe w sposób zasadniczo prawidłowy i poczynił trafne ustalenia faktyczne w zakresie istotnych okoliczności sprawy, które to ustalenia Sąd Apelacyjny przyjął za własne. W konsekwencji przeprowadzonego postępowania dowodowego, dokonania oceny zebranego w sprawie materiału i poczynionych ustaleń faktycznych Sąd Okręgowy sformułował trafny wniosek o bezzasadności powództwa.

Sąd Apelacyjny uznał, że pomimo częściowej zasadności niektórych spośród zawartych w apelacji zarzutów brak jest uzasadnionych podstaw do odmiennej oceny zasadności roszczeń zgłoszonych przez powódkę.

W pierwszej kolejności należy odnieść się do najdalej idącego zarzutu naruszenia art. 328 § 2 k.p.c.

Przepis ten określa wymagania stawiane treści pisemnego uzasadnienia wyroku. Zgodnie z art. 328 § 2 k.p.c. uzasadnienie wyroku powinno zawierać wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, a mianowicie: ustalenie faktów, które są uznane za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej, oraz wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa.

W orzecznictwie sądowym za utrwalone należy uznać stanowisko, zgodnie z którym zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. może zaś stanowić usprawiedliwioną podstawę środka zaskarżenia tylko wtedy, gdy uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie zawiera wszystkich koniecznych elementów bądź zawiera oczywiste braki,

które uniemożliwiają kontrolę instancyjną (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego:

z dnia 09.03.2006 r., I CSK 147/2005; z dnia 27.03.2008 r., III CSK 315/07;

z dnia 21.02.2008 r., III CSK 264/07; z dnia 04.03.2010 r., I CSK 439/09; z dnia

09.09.2010 r., I CSK 679/09). Inaczej mówiąc, nie każde uchybienie w zakresie konstrukcji uzasadnienia orzeczenia może stanowić podstawę do skutecznego zaskarżenia tego orzeczenia, lecz tylko takie, które uniemożliwia przeprowadzenie kontroli prawidłowości orzeczenia (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia

24.01.2008 r., I CSK 347/07). Niemożność przeprowadzenia takiej kontroli miałyby miejsce, gdyby sąd odwoławczy nie był w stanie dokonać oceny toku wyводу, który doprowadził sąd pierwszej instancji do wydania orzeczenia. Sąd pierwszej instancji jest bowiem zobowiązany do wyjaśnienia motywów podjętego rozstrzygnięcia w sposób umożliwiający przeprowadzenie kontroli instancyjnej zaskarżonego orzeczenia (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26.07.2007 r., V CSK 115/07, M.Prawn. 2007/17/930).

Sąd Okręgowy przedstawił podstawę faktyczną rozstrzygnięcia, wskazując te dowody, na podstawie których poczynił ustalenia faktyczne, a następnie omówił podstawę prawną rozstrzygnięcia odnosząc ją do ustalonego stanu faktycznego,

a także przedstawił należycie wnioski, jakie wypływały z materiału dowodowego i poczynionych ustaleń.

Skarżąca zarzuciła, iż Sąd Okręgowy nie dokonał jakiegokolwiek oceny dowodów przeprowadzonych w sprawie. Jednakże Sąd Okręgowy wskazał na s. 14 uzasadnienia, iż podstawą poczynionych ustaleń faktycznych były przede wszystkim przedstawione przez strony dokumenty, a uzupełniająco zeznania świadków i stron. Dokonując ustaleń stanu faktycznego sprawy Sąd I instancji każdorazowo przywołał te spośród przeprowadzonych dowodów, które odnosiły się do poszczególnych okoliczności, jakie stanowiły podstawę faktyczną rozstrzygnięcia i prawidłowość konstrukcji uzasadnienia wyroku nie budzi w tym zakresie wątpliwości. Skoro

Sąd I instancji przyjął określone środki dowodowe jako podstawę do dokonania stanowczych ustaleń faktycznych, to znaczy, że uznał ten materiał za spójny

i wiarygodny. Sąd Okręgowy wskazał też, dlaczego pominął przy dokonywaniu ustaleń dowody z zeznań S. T., A. T. (2) i E. Ł.. Powódka zdaje się jednakże upatrywać naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w sytuacji,

w której Sąd Okręgowy pominął treść tych dowodów, a nie ich omówienie

w uzasadnieniu wyroku. Taka sytuacja uzasadnia zarzut naruszenia

art. 233 § 1 k.p.c., a nie art. 328 § 2 k.p.c.

Sąd Apelacyjny nie dostrzegł okoliczności mających wskazywać na nieprawidłowe przedstawienie przez Sąd Okręgowy motywacji podjętego rozstrzygnięcia tak, aby miało to stać na przeszkodzie dokonaniu oceny prawidłowości zasadniczych elementów uzasadnienia wyroku, czyli wskazania podstawy faktycznej oraz podstawy prawnej rozstrzygnięcia, a także prawidłowości wyводу i sposobu rozumowania sądu I instancji, które doprowadziły do wydania wyroku oddalającego powództwo.

Odnosząc się z kolei do zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. należy zgodzić się z tym zarzutem w zakresie dotyczącym pominięcia zeznań męża powódki S. T. wobec uznania ich za niewnoszące do sprawy istotnych okoliczności. Trzeba bowiem zwrócić uwagę, iż to S. T. prowadził szereg czynności dotyczących grobów rodziców powódki, to on prowadził korespondencję

z Burmistrzem Ś. i uczestniczył w czynnościach dokonywanych na

miejscu. Z tego względu świadek dysponował znaczną wiedzą w zakresie istotnych okoliczności faktycznych. Nie oznacza to jednakże, iż wykorzystanie w pełni zeznań tego świadka nadałoby w istocie odmienny kształt ustaleniom stanu faktycznego. Przede wszystkim bowiem treść zeznań tego świadka przesłuchanego na rozprawie dnia 11.06.2014 r. nie usprawiedliwia wniosku, iż okoliczności faktyczne istotne dla rozstrzygnięcia sprawy miałyby przedstawiać się odmiennie od ustalonych przez

Sąd I instancji i przemawiać za istnieniem dostatecznej podstawy faktycznej do uznania roszczeń powódki za uzasadnione. Ponadto skarżąca nie wskazuje, jakie to istotne okoliczności faktyczne miałyby zostać ujawnione w wyniku przesłuchania tego świadka i w jaki sposób miałyby to wpłynąć na ocenę zasadności roszczeń powódki.

Za trafny należało uznać także zarzut dotyczący błędnych ustaleń stanu faktycznego w części, w jakiej Sąd Okręgowy wskazał na pochowanie

S. B. i S. S. dokładnie w tych samych miejscach,

w jakich spoczywali małżonkowie Ł., w zakresie uznania wymiarów nagrobka męża pozwanej za standardowe, w zakresie wskazania odległości pomiędzy grobami. Jednakże okoliczności te w istocie pozbawione były znaczenia dla

rozstrzygnięcia sprawy, wobec czego nawet pewne nieścisłości lub niedokładności Sądu I instancji przy dokonywaniu ustaleń faktycznych we wskazanym nie mogły wpłynąć na ocenę prawidłowości samego rozstrzygnięcia.

Również za jedynie częściowo trafny należało uznać zarzut naruszenia przepisów art. 217 k.p.c. i 236 k.p.c. mającego wyrażać się brakiem stanowiska Sądu I instancji w zakresie dowodów ze zdjęć i wydruków z wyszukiwarki.

Apelująca nie sprecyzowała, czy zarzucane naruszenie dotyczy § 1, § 2 czy też § 3 art. 217 k.p.c. Przepis art. 217 § 1 k.p.c. odnosi się do czynności podejmowanych przez strony procesu, a nie do czynności sądu, wobec czego w ogóle nie może zostać przez sąd naruszony (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15.05.2014 r., IV CSK 503/13). Z kolei przepis art. 236 k.p.c. wskazuje na wymogi stawiane postanowieniu o przeprowadzeniu (dopuszczeniu) dowodu i może zostać naruszony, gdy sąd poczyni ustalenia faktyczne na podstawie dowodu, który w ogóle nie został przeprowadzony (zob. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 15.01.2010 r., I CSK 197/09).

Ponieważ faktycznie Sąd Okręgowy nie odniósł się do wskazanych dowodów, tzn. ani nie przywołał tych dowodów jako wykorzystanych dla poczynienia ustaleń faktycznych ani też nie wydał postanowienia oddalającego wnioski dowodowy, w grę mogłoby wchodzić naruszenie art. 217 § 2 lub 3 k.p.c. polegające na pominięciu dowodów w sytuacji, gdy wadliwa była ocena Sądu I instancji, iż dowody te są spóźnione, powoływane jedynie dla zwłoki lub zbędne wobec wyjaśnienia już spornych okoliczności. Jednakże również w tym zakresie nie zachodzi związek pomiędzy wskazanym uchybieniem regułom postępowania dowodowego a wynikiem postępowania w sprawie, tj. podjęciem rozstrzygnięcia o oddaleniu powództwa. Powódka podnosząc istnienie takiego związku (s. 9 apelacji) nie wskazała, na czym miałyby on polegać.

Zatem pomimo częściowej zasadności stanowiska apelującej w przedmiocie uchybienia niektórym przepisom postępowania cywilnego nie można skutecznie wywieść, aby uchybienia te miały bezpośrednie przełożenie na prawidłowość ustaleń faktycznych i wniosków Sądu I instancji.

Również zgłoszone w apelacji zarzuty dotyczące naruszenia przepisów prawa materialnego nie mogły znaleźć akceptacji Sądu Apelacyjnego.

Należy zwrócić uwagę na następujące istotne okoliczności, które prowadzą do uznania roszczeń powódki za nieusprawiedliwione.

Po pierwsze, nie może być w ogóle o naruszeniu dóbr osobistych powódki działaniami pozwanych podjętymi w 2009 i 2010 r., tj. pochówkami S. B. i S. S. po ekshumacji małżonków Ł..

Sąd Okręgowy w sposób obszerny i wyczerpujący omówił istotę ochrony dobra osobistego w postaci kultu osoby zmarłej oraz prawa do grobu rozumianego jako prawo osobiste do wyboru miejsca złożenia zwłok, w szczególności blisko członków rodziny i jednocześnie prawo majątkowe do określonego miejsca pochówku na cmentarzu, którego źródłem jest umowa z zarządcą cmentarza. Żadne z tych praw przysługujących powódce nie zostało naruszone.

Powódka podnosiła, że w 1970 r. jej matka W. D. (2) dokonała wykupienia miejsca przeznaczanego na pochówek jej męża J. D. oraz rezerwacji obok miejsca przewidzianego na jej pochówek w przyszłości. Powódka podnosiła też, że wskutek czynności pozwanych w 2010 r. po śmierci jej matki nie było możliwe dokonanie pochówku w miejscu zarezerwowanym na ten cel

i matka powódki została pochowana w grobie męża. Zgłaszając zarzut naruszenia art. 65 § 1 k.c. w zw. z art. 12 ustawy o cmentarzach – pkt 1 lit. c. apelacji – sama powódka podniosła, iż nie dokonała rezerwacji miejsca na grób rodzinny, w sytuacji, gdy umowa dotyczyła dwóch pojedynczych grobów. Okoliczność ta znajduje zresztą potwierdzenie w zeznaniach męża powódki S. T., który zeznał (k. 229), iż miejsce obok grobu jego teścia J. D. zostało zarezerwowane dla W. D. (1).

Skoro przedmiotem umowy z zarządcą cmentarza było wykupienie dwóch pojedynczych grobów ziemnych dla rodziców powódki, nie może być mowy o jakimkolwiek naruszeniu dóbr osobistych powódki. Naruszenie prawa do spoczynku obok osoby najbliższej (małżonka) mogłoby bowiem odnosić się wyłącznie do osoby matki powódki – W. D. (1), skoro to ona miała zostać pochowana w miejscu położonym pomiędzy grobami J. D. i małżonków Ł.. Natomiast roszczenia z tytułu ochrony dóbr osobistych jako prawa związane ściśle z osobą zmarłego nie wchodzi w skład spadku i nie mogą przejść na spadkobierców zmarłego. Powódka nie nabyła po śmierci matki żadnych roszczeń związanych z naruszeniem dóbr osobistych W. D. (1).

Powódka nie może także skutecznie twierdzić, że pochowanie męża pozwanej w miejscu pozostałym po ekshumacji małżonków Ł. – nawet w sytuacji przesunięcia poszczególnych grobów – naruszyło prawa przysługujące jej osobiście. Powódka nie posiadała bowiem żadnych praw osobistych do spornego miejsca. Skoro powódka nie zarezerwowała tego miejsca na swój pochówek w przyszłości, to działania pozwanych nie mogły ani naruszyć ani zagrozić jej dobru osobistemu w postaci prawa do spoczynku obok osób najbliższych. Powódka nie posiada zatem żadnych własnych roszczeń z tytułu naruszenia jej własnych dóbr osobistych.

Po drugie należy zwrócić uwagę na konieczność rozróżnienia kilku istotnych kwestii dotyczących miejsc pochówku i kultu zmarłych. Czym innym jest grób, czyli wyznaczone miejsce w gruncie, tzw. kwatera, przeznaczone na złożenie trumny lub urny, które może mieć postać grobu ziemnego lub murowanego, czym innym zaś nagrobek, pomnik, czyli część nadziemna służąca uwidocznieniu miejsca pochówku i upamiętnieniu osoby pochowanej w grobie poniżej.

Powódka trafnie wskazała na istnienie rozbieżności w wymiarach nagrobka męża pozwanej w stosunku do grobu, w którym mąż pozwanej spoczął. Pozwany zarządca cmentarza wskazał, że grób męża pozwanej jest grobem murowanym o szerokości 105 cm. Natomiast szerokość nagrobka wynosi 130 cm (sama płyta bez dodatkowej, ruchomej granitowej opaski o szerokości 20 cm z każdej strony). Zgodnie z § 14 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 07.03.2008 r. w sprawie wymagań, jakie muszą spełniać cmentarze, groby i inne miejsca pochówku zwłok i szczątków na grobach można ustawiać nagrobki o wymiarach nieprzekraczających granic powierzchni grobu albo usypywać ziemię w postaci pagórka nad grobem. Zatem nagrobek męża pozwanej powinien mieć szerokość co najwyżej 105 cm.

Powódka jednakże niezasadnie upatruje w tych okolicznościach naruszenia jej dóbr osobistych. Konieczne jest bowiem oddzielenie sfery zewnętrznej od miejsca pochówku w ziemi. Pozwany kilkakrotnie wyrażał gotowość urządzenia grobu przeznaczonego do umieszczenia zwłok rodziców powódki wraz z miejscem do ewentualnego pochowania powódki i jej męża. Natomiast w piśmie z dnia 30.06.2010 r. Burmistrz Ś. wskazał, że nieprawidłowe usytuowanie grobów zlokalizowanych obok grobu J. D. może mieć w przyszłości wpływ na łatwość korzystania z zarezerwowanego i opłaconego miejsca, jednak nie uniemożliwi w przyszłości dokonania tam pochówku.

Powódka nie wykazała, aby w miejscu znajdującym się pomiędzy grobem jej rodziców a grobem męża pozwanej (czyli w kwaterze ziemnej) niemożliwe było utworzenie dodatkowego miejsca dla ewentualnego przyszłego pochówku jej i jej męża, skoro powódka rozważała przygotowanie miejsca pochówku w bezpośredniej bliskości miejsca spoczynku rodziców. Skoro zaś taka możliwość nadal istnieje, to nie może być mowy o naruszeniu jakiegokolwiek prawa powódki o charakterze dobra osobistego lub prawa o charakterze mieszanym, jakim jest prawo wynikające z umowy o rezerwację kwatery. Wobec tego niezasadny jest zawarty w punkcie 1 a. apelacji zarzut naruszenia art. 24 k.c. w zw. z art. 23 k.c. i art. 10 ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych. Można dodać, że przepis art. 10 ustawy

o cmentarzach wskazuje na krąg osób uprawnionych do decydowania o pochowaniu zmarłych lub innym przeznaczeniu zwłok. Nie znajduje zatem w sprawie zastosowania, gdyż nikt nie naruszył prawa powódki do podjęcia decyzji o pochówku członków najbliższej rodziny.

Można zakładać, iż dokonanie takich czynności w przyszłości może generować konieczność kolejnej zmiany w wyglądzie, kształcie, wielkości samego nagrobka ułożonego nad grobem, w którym obecnie spoczywają rodzice powódki,

a w konsekwencji także koszty po stronie powódki albo jej najbliższych. Tego rodzaju zagrożenie nie dotyka jednakże dóbr osobistych, a jedynie wyłącznie interesów majątkowych, wobec czego nie ma znaczenia dla oceny zasadności roszczeń zgłoszonych przez powódkę w tym procesie.

Reasumując Sąd Apelacyjny nie dopatrył się po stronie Sądu I instancji uchybienia przepisom art. 24 k.c., art. 448 k.c., które skutkowałyby odmienną oceną roszczeń powódki i miałyby prowadzić do zmiany zaskarżonego wyroku.

Całkowicie chybiony był zarzut naruszenia art. 5 k.c., albowiem przepis ten odnosi się wyłącznie do oceny postępowania stron oznaczonego stosunku prawnego, w szczególności realizacji ich praw podmiotowych, nie może być zatem kierowany wobec sądu. Oddalenie roszczenia powódki nie może być oceniane

w kategoriach naruszenia art. 5 k.c. Zarzut naruszenia tego przepisu może być postawiony wyłącznie, gdy sąd w sposób nieuprawniony uznaje powództwo albo obronę za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

Mając powyższe okoliczności na uwadze Sąd Apelacyjny podzielił ocenę prawną i wnioski sformułowane przez Sąd I instancji, wobec czego nie dopatrył się podstaw do uznania apelacji za należyście usprawiedliwioną, co skutkowało jej oddaleniem na podstawie art. 385 k.p.c.

Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego znajduje podstawę w art. 98 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Pozwanym przysługuje zwrot kosztów postępowania apelacyjnego w wysokości 720 zł na rzecz każdego obejmujących koszty zastępstwa procesowego ustalone na podstawie § 12 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 i § 6 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.09.2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych. Ponieważ powódka domagała się nałożenia na pozwanych zobowiązań do podjęcia czynności mających stanowić usunięcia skutków naruszenia dóbr osobistych na podstawie art. 24 § 1 k.c., czyli niemajątkowej ochrony tych dóbr, oraz zapłaty zadośćuczynień za krzywdę na podstawie art. 448 k.c., czyli roszczeń majątkowych, koszty zastępstwa obejmują stawki wynoszące odpowiednio 270 zł i 450 zł. W tym miejscu należy zwrócić uwagę, iż Sąd Okręgowy wadliwie przyjął jedynie stawkę 600 zł liczoną według taryfy, jak dla roszczenia o zapłatę, pomijając stawkę związaną z pozostałymi zgłoszonymi roszczeniami, jednakże wobec braku zaskarżenia rozstrzygnięć o kosztach ze strony pozwanych, nie podlegały one korekcie.

Mając powyższe okoliczności na uwadze i na podstawie przywołanych przepisów Sąd Apelacyjny podjął rozstrzygnięcia zawarte w sentencji wyroku.

MR-K